

Elämänhallintaan tietoa hankkien

Savolainen, Reijo: Elämäntapa, elämänhallinta ja tiedonhankinta : arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuksen viitekehysten hahmottelua. - Tampere, 1993. (Tampereen yliopiston kirjastotieteen ja informatiikan laitoksen tutkimuksia; 39)

Viime vuonna ilmestynyt Reijo Savolaisen tutkimus pyrkii löytämään vastauksia arkielämän tiedonhankinnan ongelmiin sekä selvittämään sitä, millä tavoin kunkin yksilön elämäntapa ja elämänhallinta vaikuttavat tiedonhankintakäyttäytymiseen arkielämän ongelmanratkaisutilanteissa. Hahmotellessaan viitekehystä hän tulee tehneeksi perusteellisen katsauksen tiedonhankinta- ja tiedontarvetutkimuksiin sekä elämäntapa- ja elämänhallintatutkimuksiin.

Elämänhallinta on ymmärrettävissä tiettyyn elämäntapaan liittyväksi ja sitä palvelevaksi arkipäivän pragmaattiseksi ongelmanratkaisutaidoksi. Tiedonhankinta voidaan puolestaan käsitteellistää toiminnaksi, joka asettaa tietoa ongelmanratkaisutoiminnan käyttöön. (Savolainen, 124)

Yksi Savolaisen työn ansioista on se, että hän yhdistää sosiologisempaa ja filosofisempaa näkemystä tiedonhankintatutkimukseen, jonka parissa kirjastotieteessä ja informatiikassa on askarreltu. Hänen näkemukseensä on helppo yhtyä, kun Savolainen toteaa viimeaikaista tiedonhankintatutkimusta (mukaanlukien Brenda Dervinin sense-making-konseption) vaivanneen liiallisen yksilökeskeisyyden, jolloin taustalla vaikuttavat sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät on sivuutettu. Arkielämän, elämäntavan ja elämänhallinnan käsitteiden avulla sekä yksilölliset että rakenteelliset tekijät koetetaan saadaan valotetuksi.

Elämäntyylit tapojen taustalla

Mielenkiintoinen katsaus elämäntavan tutkimukseen antaa helposti omaksuttavaa taustatietoa kenelle tahansa kirjastossa työskentelevälle esimerkiksi siitä, miten kirjastoa käytetään eri sosiaaliryhmissä. Kirjassa oleva, J. P. Roosilta lainattu Suomalaisten elämäntyylien kenttä on myös varsin

hilpeännäköinen yritys hahmottaa kirjailijanimiä, televisio-ohjelmien otsikoita, ruokalajeja, vaatteita jne. kaavioon ripotellen eri sosiaaliluokkien elämäntyyliä. Roosilla on mahtanut olla hauskaa nelikenttä-pilvimuodostelmaa kasatessaan.

Savolainen on onnistuneesti hahmotellut arkielämän tiedonhankintatutkimukseen käyvää viitekehystä. Loppuluvussa esitelty kehys on perusteltu hyvin ja arkielämän tiedonhankinnan tutkimuksen keskeiset muuttujat on esitetty selkeästi. Jään mielenkiinnolla odottamaan Savolaisen teoksensa alkusanoissa lupaamaa viitekehysten soveltamista empiiriseen tutkimukseen.

Tekstin luettavuutta lisää se, että käsitteiden määrittelyjä on painettu alaviitteisiin petiitillä ja ne voi halutessaan hypätä helposti ylitse.

Kirjaan mahtuu kuitenkin myös vaikeasti sulavaa tekstiä. Alfred Schützin teorioita pohtiessaan Savolainen käyttää kieltä, joka ei kovin helposti avaudu: "Topografista metaforaa käyttäen voidaan myös sanoa, että toimijan intressi strukturoi hänen horisontissaan avautuvan elämismaailman (Lebenswelt) kohteet eri toimintavyöhykkeisiin (zones of operation), jotka vastaavat havainnon virittynyttä intressiä" (emt., 50–51).

Marx, Engels, Pääatalo ja Lavi

Viiteanalyysiä tehneenä kiinnitin huomiota siihen, että Savolainen on tunnollisesti kirjannut lähdeluetteloon jonkin teoksen (parhaimmilla useampia) kaikilta henkilöiltä, joihin hän on viitannut – lukuunottamatta kolmea henkilöä. Karl Marx, Friedrich Engels (emt., 57) ja Kalle Pääatalo (emt., 23) eivät ole lähdeluetteloon asti päässeet, vaikka heidän tuotannossaan oleviin arkielämän ja elinolojen kuvauksiin tekstissä – tosin ohimennen – viitataan. Veikko Lavi puuttuu sekä viitteistä että tekstistä, vaikka hänen laulunsa tekstiä on ilmiselvästi lainattu elämäntyyliltään "tyyppi B:tä" kuvattaessa (levollinen, elämän löysin rantein ottava ihminen) (emt., 69). Lavihan laulelee: "Ota löysin rantein, älä jännitä".

Juha Piukkula